

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Nobberskor och samlagsmaximerare

Om konstruktioner av sexualitet i tidningen FRIDA 1983 och 2008.

Socionomprogrammet

C-*u*ppsats

Annika Bergström

Handledare: Andreas Liljegren

Abstract

Titel Nobberskor och samlagsmaximerare – om konstruktioner av sexualitet i tidningen FRIDA 1983 och 2008

Författare Annika Bergström

Nyckelord sexualitet, kön, diskurs, konstruktion, position.

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka de villkor kring vilka unga tjejer formar sin sexualitet. Det gör jag genom att titta på hur sexualitet beskrivs och hur kön positioneras i en kontext som är avsedd för unga tjejer. Jag vill också anlägga ett tidsperspektiv för att se om det skett någon förändring över tid och hur den i så fall ser ut. Empirin utgörs av texter från tidningen FRIDA från 1983 och 2008. Frågeställningarna är: Hur beskrivs tjejers och killars upplevelse av sex? Hur beskrivs tjejers och killars sexualitet? Hur positioneras kön i uttågarna? Jag använder mig av diskursanalys som metod, och teoretiska utgångspunkter är socialkonstruktivism, teorier om diskurs och genusteoretiska begrepp.

Resultatet har jag organiserat i tre teman: *Sex och kön*, *Sex och lust*, och *Sex och kärlek*. Under dessa teman finner jag två diskurser, en dominerande och en motdiskurs. Två övergripande teman kan också skönjas, som jag kallar *Drömbild* och *Verklighet*. Kön beskrivs under båda tidsperioderna som något essentiellt, och män och kvinnor konstrueras som varandras spegelbilder. Mannen positioneras som aktiv presterare, och kvinnan som passiv mottagare, som svarar på mannens sexuella handlingar. Mannens sexualitet konstrueras som kroppslig, naturlig och potentiellt farlig, kvinnans som förnuftsmässig, känslöstyrad och problematisk. Ett heterosexuellt imperativ är starkt, liksom normerna kring hur kön ska göras på "rätt" sätt. Tjejers position har 2008 förskjutits mot en roll som offer, som utsatta för en hotande, exploaterande manlig sexualitet. Om det i materialet från 1983 syntes tydliga protester mot den här ordningen och systemet verkar man 2008 nästan ha accepterat detta som ett faktum, och försöker istället lösa problemet på ett individuellt plan. Medel för motmakt verkar 2008 förläggas utanför kvinnan själv.

Förord

Uppsatsskrivning har en tendens att ta över ens liv. Man blir liksom lite distra, får det lite svårt med vardagen. Att cykla genom staden i rusningstrafik är ingen god idé till exempel. Man blir också rätt så självcentrerad, förvånas över att inte *alla* vet när sista inlämningsdatum är och irriteras över att ingen riktigt verkar *förstå* ens skivarvådor. Huvudet fullt av uppsats, så kan man sammanfatta de gångna tio veckorna för mig. Dygnet runt har tankarna malt runt i mitt huvud. Men nu är den klar! Några personer har gjort den här resan lite lättare:

Min handledare Andreas Liljegren, ett stort tack till dig för engagerade genomläsningar, sylvass men konstruktiv kritik, kreativa förslag och uppmuntrande ord.

Kära vänner och familj, tack för att ni peppat och haft överseende med att jag haft svårt att fokusera på något annat.

Till sist: tack Christian, som också levt med den här uppsatsen, och tålmodigt stöttat mig under de mindre bra och ibland rätt ilska dagarna, och alltid givit mig något att vara glad över.

Göteborg, april 2010

Annika Bergström

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
	Syfte och frågeställningar.....	1
	Avgränsningar	1
	Förförståelse	2
2	Teoretiska utgångspunkter.....	3
	Socialkonstruktivism	3
	Diskursanalys	4
	Kritisk diskursanalys	4
	Centrala teoretiska begrepp och tidigare forskning.....	5
	Kön – genus.....	5
	Normer kring sexualitet och sexuell identitet.....	5
	Den heterosexuella matrisen	6
	Performativa handlingar	6
	En begärsmarknad	7
	Respektabilitet.....	7
	En manlig blick	8
3	Metod och tillvägagångssätt	9
	Material	9
	Urval.....	9
	Tillvägagångssätt analys	10
	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	11
	Etiska överväganden	12
4	Resultat och analys.....	13
	Diskurser 1983	13
	Sex och kön: män och kvinnor varandras spegelbilder.....	13
	Sex och lust: kvinnans lust.....	15
	Sex och kärlek: motstridiga ideal	18
	Sammanfattning 1983	20
	Diskurser 2008	21
	Sex och kön: essens eller konstruktion?.....	21
	Sex och lust: förnuft, känsla eller instinkt?	22
	Sex och kärlek: värde på begärsmarknaden	24
	Sammanfattning 2008	26
	Övergripande teman – idealbild kontra vardag	27
5	Avslutande reflektioner	28
	Referenser	29

1 Inledning

Den kvinnliga sexualiteten är allmängods. Tjejer och sexualitet är något som har en självklar del i offentligheten. Vare sig det handlar om att förfasa sig över ett ”lössläppt” beteende eller medias fokusering på utseendefixering och gruppvåldtäkter, är ramarna för tjejers sexuella handlingsutrymme under ständig omförhandling, och de flesta har en åsikt därom. Som tjej har man dessa ramar och regler att ta hänsyn till under formandet av sin sexuella identitet, och beroende på om man väljer att hålla sig inom dem eller tangera eller rent av gå över gränserna för vad som anses som ”rätt” sexuellt beteende kan man komma att betraktas som antingen normal eller avvikande.

Enligt WHO:s definition är sexualitet något som ”/.../ är en integrerad del av varje människas personlighet” och ”/.../ påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa.” (www.ne.se).

Med ovanstående definition i åtanke blir det viktigt för socialt arbete som ämnesområde att undersöka den offentliga diskurs som finns kring tjejers sexualitet. Jag vill därför undersöka villkoren kring vilka unga tjejer formar sin sexualitet. Då sex och sexualitet är något som vi ständigt exponeras för tror jag att det kan vara fruktbart att titta på massmediers beskrivning av sexualitet. Dels ger dessa medier en avspeglning av läget i samhället, en allmän diskurs, dels kan man tänka sig att de är en del av alla de faktorer som påverkar unga tjejer. Därför har jag använt mig av texter från tidningen FRIDA i ett urval från 1983 och 2008. Tidningen är idag Sveriges största tidning för unga tjejer, och relationer och sex är nu som då viktiga inslag i tidningen.

Ett sätt att förstå identitetsskapande är genom begreppet (subjekts)positioner. Utgångspunkt för uppsatsen är en förståelse att kunskap görs genom sättet vi pratar om den och genom sociala konstruktioner, och begreppet *identitet* blir då problematiskt, eftersom det kan ge ett sken av att det i varje människa finns något fast och oföränderligt, något ”sant”. Jag avser här med ”position” ett sätt att förhålla sig till olika utsagor, det vill säga diskurser, om verkligheten. En position tillhör inte en person, utan görs (och tilldelas) aktivt i varje situation. Vissa positioner och positioneringar är emellertid mer rigida än andra, som till exempel könade positioner (Wikström, 2007).

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka de villkor kring vilka unga tjejer formar sin sexualitet. Det vill jag göra genom att titta på hur sexualitet beskrivs och hur kön positioneras i en kontext som är avsedd för unga tjejer. Jag vill också anlägga ett tidsperspektiv, för att se om det skett någon förändring över tid, och hur det i så fall ser ut.

Till hjälp för att besvara dessa övergripande frågor har jag följande frågeställningar:

- Hur beskrivs tjejers och killars upplevelse av sex?
- Hur beskrivs tjejers och killars sexualitet?
- Hur positioneras kön i utsagorna?

Avgränsningar

I den här studien har jag använt mig av ett genusperspektiv och teorier som grundar sig på förståelse av vår värld som socialt konstruerad. Detta är ett perspektiv bland många, och jag

har alltså valt bort andra möjliga och intressanta perspektiv, såsom ett klass- och/eller etnicitetsperspektiv.

Förförståelse

Sexualitet och kön, det är ämnen som berör och de flesta har en åsikt om, vare sig den är att kvinnor och män ska veta sin plats eller att det inte finns något naturligt och ursprungligt i vare sig kön eller sexualitet. Jag har så länge jag kan minnas funderat över varför jag genom min könstillhörighet är hänvisad till vissa sätt att tala, röra mig och uttrycka min sexualitet, och hur dessa påbud begränsat mig. Ursinnigt har jag också ofta påpekat detta, inte alltid till min omgivnings belåtenhet. Med åren har väl min inställning blivit mindre öppet ursinnig, och numera är jag väl av inställningen att en skev könsmaktsordning drabbar såväl män som kvinnor. Ämne och teoretiska begrepp i den här studien har jag alltså valt för att de intresserar och engagerar mig. Det är väl knappast någon som forskar om något man inte tycker är intressant, men jag vill ändå klargöra min egen ståndpunkt eftersom den är av typen som skulle kunna påverka resultatet av forskningen.

2 Teoretiska utgångspunkter

Här redogör jag för de teoretiska utgångspunkter som jag funnit relevanta för min studie. Jag har i stor utsträckning utgått från tidigare forskning, och presenterar också den under de begrepp som den berör. Gemensamt för de olika delarna av tidigare forskning och min teoretiska ingång är att de alla utgår från att sättet vi uppfattar oss själva och världen runt omkring oss, består av en serie kulturellt betingade *konstruktioner*, som uppstår när vi interagerar med varandra genom språket (Thomassen, 2007). Jag börjar därför med en presentation av socialkonstruktivismen, och därefter de teoretiska grunderna för diskursanalysen, som är uppsatsens analysmetod. Därefter går jag igenom de teoretiska begrepp och tidigare forskning som jag använt mig av i min analys.

Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivismen bygger på en kritisk inställning till objektiv självklar kunskap och uppfattningen att vår kunskap om världen inte är en exakt spegelbild av den, utan det sätt vi uppfattar världen på styrs av de kategorier som vi språkligt ordnar in den under (Winter Jørgensen & Phillips, 2000). Det finns alltså ingen objektiv kunskap utan all kunskap är sociala konstruktioner och det vi håller för sant präglas av vilken historisk och kulturell kontext vi befinner oss i (Börjesson & Palmblad, 2007). Det som anses vara sant vid en tidpunkt kan vara ersatt av en annan sanning vid en annan tidpunkt. Enligt den antiessentialistiska syn som är en av socialkonstruktivismens grundidéer, bidrar diskursiva handlingar till att konstruera den sociala världen (genom identiteter, kunskap och sociala relationer) och att på så sätt bevara vissa sociala mönster (Winter Jørgensen & Phillips, 2000; Sahlin, 1999). Enligt socialkonstruktivismen får vi tillträde till verkligheten genom språket. Med hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten som aldrig enbart är en direkt avspegling av verkligheten, och som får mening genom diskurser. Detta innebär inte att det inte finns fenomen som är ”verkliga” och som händer oberoende av diskurser, men sättet på hur vi betraktar det skedda får olika betydelser beroende på vilken diskurs vi använder oss av. Det faktum att den sociala världen konstrueras socialt och diskursivt innebär att dess karaktär inte är bestämd av yttre förhållanden eller på förhand given, och att man inte kan säga att människor har inre ”essenser” som utgörs av oföränderliga karakteristika (Winter Jørgensen & Phillips, 2000). Vårt sätt att se på och vår kunskap om världen upprätthålls genom social interaktion och andra sociala processer, vilket får sociala konsekvenser då det leder till att vissa beteenden anses som naturliga och normala och andra otänkbara i en given social kontext.

Kritik av socialkonstruktivismen

Kritiker av socialkonstruktivismen har framhållit att om ingenting är säkert och om all kunskap är kontingent, så skulle det innebära att det inte finns några sociala regler eftersom allting är konstruktioner som kan ändras efter iblandade människors eget gottfinnande, skriver Winter Jørgensen & Philips (2000). Författarna ser det dock inte på det sättet, utan invänder att även om kunskap och identiteter i princip är kontingenta till exempel beroende på tid och historisk kontext, så är de i konkreta tillfällen relativt låsta och reglerande. De olika identiteter och positioner som kan antas och de utsagor som ses som riktiga ryms i själva verket inom snäva ramar som inte låter sig förändras i en handvändning (a.a.).

Diskursanalys

Ett sätt att konstruera verkligheten är genom *diskurser*. Beroende på *hur* man talar om någonting konstruerar man också bilden av hur detta är eller bör vara (Thomassen, 2007). Genom att tala eller skriva på ett visst sätt, formar man också världen omkring sig. Diskursanalysen innehåller både metodologiska och teoretiska element, varför jag här börjar med att presentera de teoretiska grunderna i metoden (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Med rötter i ett socialkonstruktionistiskt och poststrukturalistiskt idéverk anser sig inte diskursanalysen kunna ”komma bakom” diskursen och ta reda på vad som ”verkligen” sägs, eller kunna se hur verkligheten ser ut ”rensad” från diskurser (Winter Jørgensen & Philips, 2000). Fokus ligger istället på att hitta mönster i det som faktiskt sagts eller skrivits, och se vilka *sociala konsekvenser* som följer av olika sätt att diskursivt framställa verkligheten. Diskursanalys är en av de vanligaste textanalytiska metoderna inom samhällsvetenskaplig forskning under de senaste decennierna. Syftet med diskursanalys är ofta att belysa maktförhållanden i samhället (Esaiasson, 2007). Vid diskursanalys utgår man från det som sägs i en text, men det är också viktigt att vara uppmärksam på vad som *inte* sägs, och vad som inte är möjligt att säga (Sahlin, 1999).

Winter Jørgensen & Phillips (2000) understryker att man visserligen bör använda hela paketet, det vill säga både diskursanalytisk teori och metod, men att man också kan kombinera element från olika perspektiv inom diskursanalysen för att skapa sig en analysmodell, liksom andra teoretiska perspektiv. De olika diskursanalytiska perspektiven vilar på ett ramverk av teoretiska grunder som är gemensamt för de olika inriktningarna. Socialkonstruktivismen är en viktig sådan grundval. Esaiasson (2007) anser emellertid inte att det är nödvändigt att använda sig av ”hela paketet”, och menar att en sådan tillämpning kan vara onödigt begränsande.

Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys intresserar sig bland annat för *interdiskursivitet*, det vill säga diskursiva förändringar, och hur olika diskurser förändras och påverkas av varandra. Att man till exempel inom vården börjar använda sig av begrepp som ”beställare” och ”utförare” är exempel på hur en vårddiskurs influeras av en marknadsskild diskurs (Winter Jørgensen & Philips, 2000). Enligt diskursanalysen positioneras sociala subjekt genom diskurser, men de är inte helt bundna till diskursen, utan kan protestera mot den position de tillskrivs genom olika språkliga val. Genom att välja ett visst sätt att uttrycka sig kan man antingen acceptera rådande ordning eller försöka förändra den (a.a.).

Den kritiska diskursanalysen intresserar sig för maktrelationer och genom att kritiskt granska de språkliga konstruktionerna också förändra orättvisor i samhället. Det är då bra att använda sig av ett angreppssätt där diskursanalys integreras med andra sociala teorier (Winter Jørgensen & Philips, 2000). De begrepp jag använder mig av för att analysera mina resultat kommer från genusteoretiska tankegångar.

Centrala teoretiska begrepp och tidigare forskning

Kön – genus

Grundläggande för utvecklandet av begreppet genus var isärhållandet av ett *socialt* och ett *biologiskt* kön. Genusbegreppet baseras på en kulturell tolkning av de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor, och kan alltså variera över tid och mellan kulturer (Gothlin, 1999). Begreppet *genus* kommer av den engelska termen *gender*, som i sin tur kom till för att skilja mellan ett biologiskt *kön* (engelskans *sex*) och ett socialt konstruerat (Mortensen i Butler, 1990/2007). En av de viktigaste drivkrafterna bakom genusbegreppet var också att belysa maktordningen i det meningssystem där alla människor delas in i två motsatta och uteslutande kategorier (Ambjörnsson, 2003).

Genusbegreppet har gjort att man kan prata om kvinnor och män, manligt och kvinnligt, utan att för den skull mena att skillnader skulle bero på biologi (Ambjörnsson, 2003). Emellertid har nyttan av en sådan dikotom uppdelning mellan kön och genus ifrågasatts av queerteoretiska tänkare som Judith Butler, som menar att det har kommit att signalera att den biologiska kroppen är något naturgivet och symbolladdat, med en inneboende opåverkbar essens, som förutsätts utgöra den ”sanna” könsidentiteten (Butler, 1993). Dikotomin får till följd att kön förstås som något essentiellt på vilket det inlärdas – det vill säga genus – lagras, och det sociala könet kan då uppfattas som att det döljer den ”riktiga” könsidentiteten och det ”sanna” jaget (Hammarén, 2008, s. 56). ”Sanningar” om det biologiska könets konstitution har på så vis kommit att ses som naturliga, trots att de kan vara resultat av sociala konstruktioner. Ett exempel är synen på vilket kön som är bärare av sexualdriften. Kvinnan har till exempel under tidigare sekler betecknades som bärare av lusten, och ett större sexuellt behov, medan mannen mer styrdes av intellektet (Laqueur, 1994). I nutida ordning är det istället mannens sexualdrift som ofta konstrueras som något så starkt att det nästan styr dess innehavares handlande (Berg, 2002). Under båda tidsperioderna förklarades dessa skillnader med hjälp av till synes objektiva biologiska förklaringsmodeller (Laqueur, 1994). Därför menar många att det inte längre duger med uppdelningen av kön och genus, eftersom det i längden nästan motverkar syftet med introduktionen av genusbegreppet (Hammarén, 2008). Hammarén använder sig i sin avhandling *Förorten i huvudet – unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige* av begreppet ”kön”, vilket förstås som något socialt skapat. Jag ansluter mig i den här uppsatsen till det resonemanget och använder ”kön” i bemärkelsen något socialt konstruerat.

Normer kring sexualitet och sexuell identitet

Sexualitet blir sexualitet i det sociala samspelet mellan individer och samhället, vilket innebär att sexualiteten är en social konstruktion och därav kulturellt bestämd, och påverkas av normer och värderingar. Varje samhälle strukturerar sålunda sexualiteten efter rådande sociala normer, och utgår från normer vid konstruktionen av en ”god” sexualitet (Häggström-Nordin, 2009). Dessa normer internaliserar medborgarna i ett samhälle och ser som normala och naturliga. En av dessa normer är att betrakta kärlek och romantik som legitimerande för sex, speciellt för unga kvinnor. ”Att vara kär, mogen och restriktiv ses som en dygd från samhället” (a.a, s. 52).

Forsberg (2006) skriver att de flesta ungdomar verkar rätt så nöjda med sina sexuella erfarenheter, man blir också mer nöjd i takt med ökande erfarenheter, och ungefär lika många unga kvinnor som unga män säger sig vara nöjda med det senaste samlaget. Emellertid uppfattade fler unga män än unga kvinnor det första samlaget som något positivt. Berg (2009)

skriver i sitt kapitel "Hur blir unga sexuella aktörer?" om sexuella script som något som styr hur våra sexuella handlingar ser ut. Sexuella script formas på en samhällelig nivå, *sociala script*, vilket inbegriper samhällets påbud kring sexuell praktik såväl som *mellanmänniska*, som rör sig på gruppnivå, exempelvis ungdomars sexualvanor, och *individuella script*, som utvecklas under livets gång som en sammanfogning av vad man själv tänder på i växelverkan med samhällets och gruppens värderingar. Över tid antas att det individuella scriptet blir mer välutvecklat, att man utvecklar egna sexuella uttryckssätt. Författaren menar att det faktum att den maktskeva könsmaktsordningen också finns närvarande i den heterosexuella praktiken ofta gör det svårt för många unga kvinnor att skapa sina egna sexuella script.

Den heterosexuella matrisen

Den heterosexuella matrisen är grundläggande för vår uppfattning om vad som utgör "normala" kvinnor och män (Ambjörnsson, 2003). Filosofen Judith Butler står bakom begreppet, vilket hon använder som beteckning för de regleringar som såväl kroppsliga som språkliga handlingar innebär. Den heterosexuella matrisen är ett tvingande system som bygger på en förståelseram där man och kvinna framstår som de enda möjliga könsidentiteterna. Män och kvinnor konstrueras som varandras motsatser och förväntas bara bli kära i eller åtrå sin egen motsats, vilket gör att man kan tala om en *heteronormativ ordning*. Inom den här ordningen bli vissa sexuella relationer mer önskvärda och begripliga än andra, och den som tangerar eller går över gränserna för denna ordning, kan man riskera att betraktas som obegriplig eller till och med skrämmande (a.a.).

Performativa handlingar

Berg (2009) skriver om könsskapandet som en ständigt pågående process i samspel med andra. Med vem samspelet äger rum, liksom i vilket sammanhang det sker, får enligt författaren betydelse för hur könsskapandet upplevs och tolkas. Den könsskapande processen sätts igång redan vid födseln, genom att definiera en pojke eller flicka utifrån könsorganens utseende, och två separata "könsresor" påbörjas som bygger på att skapa skillnader mellan flickor och pojkar genom att betrakta dem som väsensskilda.

Butler utgår från att vår uppfattning om kön skapas diskursivt, och menar att genusegenskaperna inte är *uttryck* för något – expressiva – utan en *framställning* av något – performativa (Hammarén, 2008). Genus är alltså inte skälet till att handlingar ser ut på ett visst sätt, utan en effekt av dessa handlingar. Genus återskapas därför ständigt genom performativa processer, genom att man till exempel rör sig eller talar på ett visst sätt (Ambjörnsson, 2003). Utifrån det diskursanalytiska perspektivet blir det alltså intressant att studera vad som konstrueras som naturligt respektive otänkbart inom ramen för sexualitet.

Fanny Ambjörnsson har i sin avhandling *En klass för sig – genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer* (2003) följt tjejerna i två gymnasieklasser under ett års tid. Hon utgår bl.a. från en förståelse av genus som en process, något som ständigt måste återskapas genom olika typer av handlingar och nödvändiga upprepningar. Genus kan därför inte betraktas som ett statiskt tillstånd, utan som oavbrutet pågående process. En tjej kan uppfattas som barnlig bara på grund av det faktum att hon inte har någon pojkvän. På så vis, kan man också koppla genus till sexualitet, och Ambjörnsson undersöker hur föreställningar om sexualitet inverkar på processen genom vilken man blir "tjej". Hon definierar inte heller "sexualitet" som enbart könsumgänge eller samlag, utan ansluter sig till Beverly Skeggs (1999) där hon ser den som "en ordning av blickar, begär, känslor, sociala relationer och skvaller" (Ambjörnsson, 2003 s. 14). En process som inbegriper fler aspekter än de man vid en första anblick skulle anse som

kopplade till sexualitet. Det är inte i första hand tjejernas förhållande till killarna som är studiens fokus, utan Ambjörnsson intresserar sig främst för dynamiken och relationerna mellan tjejerna, både inom och mellan de båda klasserna. En betydande del av hur tjejerna skapar genus går emellertid ut på att visa att de behärskar ”rätt” sätt att tala om och förhålla sig till det motsatta könet på. I min uppsats ligger fokus främst på hur tjejers sexualitet konstrueras i relation till deras tänkta motsatser, men idén om att vi ständigt gör kön genom dagligen upprepade handlingar ligger också nära min egen utgångspunkt.

En begärsmarknad

I feministisk forskning förekommer begreppet heterosexuell begärsmarknad, för att förklara den arena inom vilket det heterosexuella spelet tar plats, där man tillskrivs ett högt ”värde” om man gör kön på ett ”rätt” sätt, vilket i sin tur ökar ens värde hos det motsatta könet. När man bevisar att man behärskar att göra kön på rätt sätt genom att attrahera det motsatta könet, erhåller man också högre värde i den homosociala gemenskapen (Ambjörnsson, 2003). Ambjörnsson använder sig av begreppet heteronormativ begärsmarknad, för att på så sätt fånga in både det heterosexuella och det homosociala imperativet.

I van Roosmalens artikel ”Forces of patriarchy: adolescent experiences of sexuality and conceptions of relationships” i *Youth & society* (2000) finner man begreppet *sexual marketplace* vilket bygger på liknande tankegångar, och verkar även den fånga in de homosociala aspekterna. På den sexuella marknadsplatsen är attraktivitet såväl som sexuell tillgänglighet viktiga komponenter, men tonårstjejen måste vara noggrann med att inte vara ”för tillgänglig” sexuellt, eftersom en mindre nogräknad inställning skulle minska hennes värde på den sexuella marknadsplatsen (van Roosmalen, 2000). Jag använder i den här uppsatsen kort och gott *begärsmarknaden*, för att vara så inkluderande som möjligt. Att genom att vara attraktiv tillskrivas ett värde är ett återkommande tema i forskningen jag tittat på, och ett sådant värde kopplas också samman med begreppet respektabilitet.

Respektabilitet

Det är de unga tjejernas uppgift att sätta moraliska gränser, såväl som gränser för sexuella aktiviteter, exempelvis för att undvika graviditet och sexuellt överförbara sjukdomar (van Roosmalen, 2000). Forsberg (2006) skriver i *Ungdomar och sex – en forskningsöversikt 2005* om att unga kvinnor i hög utsträckning åläggs att kontrollera den egna sexualiteten. Begreppet *respektabilitet* är återkommande i Forsbergs forskning, och är enligt henne intimt sammanbundet med flickors och kvinnors sexualitet. Begreppet respektabilitet introducerades av Beverly Skeggs i hennes studie *Att bli respektabel* (1999) om sexualitet och klass i Storbritannien, och är ett begrepp som i olika tankesystem har använts för att kontrollera kvinnlig sexualitet (Forsberg, 2006). Kontrollen av sexualiteten är avgörande i tankemodellen om ”horan och madonnan”, där madonnan är kvinnan som kontrollerar sin sexualitet och utövar den inom respektabla gränser – inom ett kärleksförhållande/och eller i barnalstrande syfte – och horan är kvinnan som inte gör det (Gemzöe, 2006; Forsberg, 2006).

Betraktandet av könen som väsensskilda får också betydelse för den sexuella praktiken, i synnerhet den heterosexuella tvåsamma sexualiteten vars grundidé är att parterna förväntas tända sexuellt på olikhet. Olikheten går också att förstå i makttermer: ”...vi lär oss att sexualisera den hierarkiskt ordnade olikheten” (Berg, 2009 s. 40). Den skeva maktfördelningen får också uttryck i pojkars och flickors olika sexuella handlingsutrymme, och ett uttryck för att flickors handlingsutrymme är mer begränsat är det faktum att det är mer vanligt förekommande att flickor blir omtalade som ”slampiga” än pojkar (Berg, 2009).

Parallellt med denna, mer traditionella syn på kvinnors sexualitet som något som främst legitimeras genom äktenskapet och senare kärleksrelationen, kan dock en förändring skönjas också i dessa attityder över tid. Sedan några decennier tillbaka verkar det ha skett en uppluckring av det *romantiska kärlekskomplexet*, genom att kärleksideologin som kopplar samman sexualitet och kärlek, försvagats i ställning samtidigt som ett ifrågasättande av heteronormativiteten har skett (Forsberg, 2006).

En manlig blick

Den manliga blicken innebär inte en enskild mans blick, utan ska förstås som en kollektiv, normaliserande kraft, en patriarkal diskurs som genomsyrar hela det västerländska samhället. Den manliga blicken placerar den kvinnliga kroppen i en objektsposition, och kvinnor måste redan i tidiga år lära sig att förhålla sig till objektifieringen av den egna kroppen (Ambjörnsson, 1998).

Anja Hirdman gör i sin avhandling *Tilltalande bilder* (2002), en historisk jämförelse av hur sexualitet och samlevnad mellan män och kvinnor framställs genom text och bild i *Veckorevyn* och *Fib Aktuell*. Hon gör nedslag i åren 1965, 1970, 1975 och 1995, för att ta reda på om de radikala 1960- och 70-talens debatt om sexuell frigörelse och könsroller lämnat några spår i 1990-talet. Hon undersöker blickar, mot vem de riktas och vems blick tidningen riktas mot, och ser i att båda tidningarna 1995 konstruerar kön och sexualitet genom en manlig blick. Kvinnor får ett värde genom att göra sig attraktiva inför den manliga blicken (Hirdman, 2002). van Roosmalen (2000) konstaterar att trots att unga kvinnor har börjat konstruera egna definitioner och dra egna slutsatser om sexualitet och könsroller, ser de fortfarande på sig själva genom en manlig blick, *a male gaze*. De manliga normerna för sexualitet blir på så sätt den referensram genom vilken de ser sig själva. Författaren menar att de känslor av otillräcklighet, förvirring, hjälplöshet, depression och desperation som flickorna i hennes studie ger uttryck för i sin strävan efter kulturellt accepterad femininitet som sanktioneras av patriarkatet bär vittnesmål om en internalisering av den manliga blicken. Artikeln är intressant för min studie eftersom den rör tjejtidningar och hur tjejer definierar sig själva i förhållande till killar.

3 Metod och tillvägagångssätt

I det här avsnittet presenterar jag mitt empiriska material, hur jag gjort mitt urval och hur jag gått tillväga vid analysen av det.

Material

För att undersöka villkoren kring unga tjejers sexualitet har jag valt ett material som vänder sig till just unga tjejer, och som behandlar sex och sexualitet. Mitt material består av texter från tidningen FRIDA. Eftersom en tidsjämförelse är en aspekt av min studie är texterna hämtade från nummer 1-13 av tidningen från 1983 och nummer 1-10 från 2008¹. Tidningsartiklar av den här typen hör till naturligt konstruerat material, de har alltså kommit till utan direkt inverkan från forskare, till skillnad från till exempel intervjuer, där forskaren spelar en stor roll redan i producerandet av det undersökta materialet, till exempel genom olika typer påverkan av informanter (Potter & Wetherell, 1987).

Tidningen FRIDA startades 1981, kommer ut varannan vecka och är enligt tidningens hemsida "Sveriges största tidning för unga tjejer" (FRIDAs hemsida, 18 april 2010). 2008 har tidningen relativt fasta avdelningar som återkommer i varje nummer, såsom Mode & skönhet, med mode- och sminktips; Hälsa & träning, med recept och träningstips; Frida Jobb, med reportage om olika jobb; och Frida Reality, en lite "tyngre" del med reportage om exempelvis anorexi eller sexuella trakasserier. Stort utrymme ges också åt relationer och sex, liksom reportage om och intervjuer med olika artister och skådespelare. De nummer jag tittat på från 1983 har inte samma typ av återkommande avdelningar, men flera inslag är av samma typ, såsom recept och modetips som finns med i de flesta nummer, såväl som ett "gör om mig"-inslag där "vanliga" tjejer har fått en ny och modernare look med hjälp av tidningens experter. Den mest iögonfallande skillnaden är att tidningen 1983 är textmässigt betydligt mer omfattande än 2008 och att det är fler och större bilder i numren från 2008.

Urval

Eftersom jag ville studera hur sexualitet och kön konstrueras i tjejers vardagskontext genom en allmän diskurs har jag valt artiklar som är tänkta att handla om och vända sig till tjejers verklighet. I FRIDA från 2008 har jag därför huvudsakligen utgått från texter i "Rosa Sidorna", en avdelning i tidningen med det genomgående temat "sex och relationer". Detta är just vad jag ville fokusera på i min studie, varför denna del blev extra intressant att koncentrera sig på. FRIDA anno 1983 har inte någon liknande indelning i de nummer jag undersökte, därför har texter från hela tidningen fått stå som urvalsgrund. Eftersom jag velat komma åt en "vardags-" eller "verklighetskontext" där fokus för texterna är tjejerna själva och en verklighet som de kan identifiera sig med, har jag inte tagit med texter som handlar om kändisar.

Ett första steg i analysen var att koda materialet för att få fram artiklar som var relevanta för studiens syfte och frågeställningar. För att i möjligaste mån undvika att urvalet blev godtyckligt försökte jag utforma en urvalsmodell som skulle hjälpa mig att ringa in ämnet "sexualitet och kön/villkor för sexualitet". Med det menar jag att undersöka hur konstruktioner av kön ser ut en kontext som handlar om sexualitet. Sexualitet är sålunda

---

¹ Numreringen av utgåvorna är inte riktigt densamma under de två tidsperioderna, under 1983 numrerade man en fysisk tidning "nr 1-2", "nr 3/4" eller "v. 8-13", medan det nyare materialet alltid var numrerat "nr 1", "nr 2", och så vidare.

överordnat, kön är en aspekt av texterna som behandlar ämnet sexualitet som jag vill undersöka. Min urvalsmodell utgår därför från ord som jag associerar till sex och sexualitet. Jag ville också ha med en kategori som fångar in de texter som mer implicit behandlar sexualitet inom ramen för tvåsamheten.

Så här såg min urvalsmodell ut. Till höger temana, till vänster de ord som kopplas till respektive tema och som jag letar efter i artiklarna.

SEX OCH KÖN – urvalsmodell	
Tema	Exempel på nyckelord
KROPPSLIG SEXUALITET Kroppslig upplevelse/företeelse	sex samlag flört ligga kyssa våt/stånd puss ragga
VILJA/LUST Sinnlig/subjektiv upplevelse	kåt tänd sexig (o)lust het upphetsad skam skönt
KÄNSLOR Legitimerar/motiverar sexuella handlingar	kär älska tillsammans singel ihop känslor för

Den första kategorin, ”KROPPSLIG SEXUALITET” innehåller ord som kan ses som exempel på den kroppsliga upplevelsen eller handlingen som är kopplad till sexualiteten, exempelvis ”ha sex”, ”samlag” *eller andra jämförbara ord*. Jag har alltså inte begränsat mig till enbart de ord som står i rutan, utan då jag stött på ordkonstruktioner som ”göra det” eller ”(inget) hände” där betydelsen framgår implicit av sammanhanget, har jag räknat dem som tillhörande denna kategori. Förändringar i språk och sätt att uttrycka sig är också något man får ta med i beräkningarna vid diskursanalys (Winter-Jørgensen & Philips, 2000).

Naturligtvis finns det vissa problem behäftat vid en sådan ”öppen” urvalsmodell, eftersom man alltid kan tänka sig att jag skulle missa något avsnitt som skulle vara intressant för uppsatsen. En annan person skulle kanske också ha associerat fram andra ord. Jag har därför i ett andra steg alltid tittat på textens helhet, för att se om det huvudsakliga temat i texten är relevant för min undersökning.

Den andra kategorin, ”VILJA/LUST” avser att fånga in ord som har med den subjektiva upplevelsen av sex att göra, eftersom det kan kopplas till en av mina frågeställningar, att undersöka det sexuella handlingsutrymmet och upplevelser av sex. Kategorin ”KÄNSLOR” finns med för att fånga upp hur man kan tänkas motivera till sexuella handlingar. För att kvalificera sig skulle huvudfokus för artikeln ligga kring sexualitet och kön, och jag gjorde därför en bedömning om det var huvudtemat eller en bisak. Efter att urvalsprocessen var klar hade jag 40 texter från 2008 och 25 texter från 1983. Detta ska dock inte tolkas som att ämnet var mindre vanligt i det tidigare materialet, utan skillnaden i antalet texter beror helt enkelt på att texterna var längre 1983.

Tillvägagångssätt analys

Jag har använt mig av diskursanalys som analysmetod. I teoriavsnittet redogjorde jag för diskursanalysens teoretiska grunder. För den här uppsatsen innebär det diskursanalytiska perspektivet att de bilder av sexualitet och kön som återfinns i materialet är vare sig objektiva eller direkta spegelbilder av verkligheten. De är produkter av sociala och kulturella processer som bidrar till vad vi uppfattar som verkligt och inte.

Diskursanalys som analysmetod har inget bestämt tillvägagångssätt (Sahlin, 1999; Fairclough, 1992) Det finns ingen mekanisk procedur genom vilken man kan få fram resultat från en text (Potter & Wetherell, 1987). Men en sak är säker, och det är att analysen kräver noggrann

läsning och omläsning av materialet. Analysprocessen kräver också att forskaren ställer sig kritisk till och undersöker sin egen förförståelse, och är vaksam på varför ett visst stycke läses på ett visst sätt (a.a.).

Texterna lästes alltså igenom noggrant flera gånger. Under analysarbetet sorterade jag artiklarna efter olika teman, läste sedan om dem med temat i åtanke, sorterade om på nya sätt, för att se om den nya helheten sa något annat om texterna. Detta förfarande kan beskrivas som hermeneutisk, när man pendlar mellan helheten och delarna för att få en fördjupad förståelse av texten man undersöker (Kvale, 1997). När jag tyckte att jag fått fram några teman som var meningsfulla för uppsatsens syfte, började jag att sortera in texterna efter de olika temana.

Jag markerade sedan med färgpennor de delar av texterna som kunde sorteras in under respektive tema. Dessa teman är *Sex och kön*, *Sex och lust* och *Sex och kärlek*. Inom varje tema har jag lokaliserat en dominerande diskurs och en motdiskurs.

I analysen av materialet har jag haft Faircloughs tredimensionella modell i åtanke, där man betraktar en diskursiv handling som en text, en diskursiv praktik och en social praktik. I praktiken innebär detta att analysera de språkliga egenskaper som konstruerar diskursen lingvistiskt i texten och deras samverkan med den diskursiva praktiken, det vill säga hur man i texten använder sig av olika diskurser för att skapa olika stilar i en text (Winter Jørgensen & Philips, 2000). Den diskursiva praktiken formar och formas av den sociala praktiken, och vid en analys tittar man efter om den diskursiva praktiken reproducerar eller försöker omstrukturera diskursordningen och vilka sociala konsekvenser det får (a.a.).

Sättet att tala om sexualitet och kön i FRIDA kan alltså förstås som en diskursiv praktik, där sättet man använder sig av olika diskurser är känt för dem som skriver och läsaren, och formar diskursiva praktiker med hjälp av sättet texterna lingvistiskt är uppbyggda. Den diskursiva praktiken reproducerar eller omstrukturerar sedan den sociala praktiken, sättet att tala om sexualitet och kön. Diskurserna får alltså sociala konsekvenser.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet handlar i en positivistisk forskartradition om mätning, och med god validitet avses att man har undersökt det fenomen som man varit ute efter att mäta (Kvale, 1997). I kvalitativ forskning är det dock inte målet att ens resultat objektivt ska avspegla en sann verklighet, utan kunskap betraktas istället som en social konstruktion av verkligheten. Strävan efter objektiv kunskap har i kvalitativ forskning ersatts av försvarbara kunskapsanspråk. Viktigt för en hög validitet blir då att välja mellan möjliga tolkningssätt och teorier och att granska och argumentera för den relativa trovärdigheten hos alternativa kunskapsanspråk (a.a.). Validiteten ligger i huruvida det är möjligt att bedöma det analytiska tillvägagångssättet, att arbeta *transparent*, det vill säga att redovisa hur man har kommit fram till resultaten. I metodavsnittet redogör jag för urvalsmodell och analysförfarande. I resultatavsnitten presenterar jag citat och därefter min tolkning av dem, vilket ger läsaren möjlighet att själv bedöma riktigheten i tolkningarna. Genom att så tydligt som möjligt redogöra för urvalsförfarande och analys stärker man också reliabiliteten.

Med *reliabilitet* avses att resultaten ska vara tillförlitliga, och att mätningarna ska vara gjorda på rätt sätt (Svenning, 2003). Någon annan ska, enkelt uttryckt, kunna göra en undersökning med samma syfte, samma metoder på samma population och få likadana svar. Enligt Thurén (1991) ska mätningarna vara korrekt gjorda för att reliabilitet ska uppnås. Kvalitativ forskning har som huvudsakligt syfte att exemplifiera och beskriva snarare än att generalisera, varför kravet på reliabilitet inte blir lika viktigt som i kvantitativa studier (Kvale, 1997). Det är möjligt, kanske till och med sannolikt att någon annan skulle få andra resultat än mina vid en

studie av samma material. I kritik mot kvalitativ forskning brukar man mena att man inte kan dra några slutsatser av materialet eftersom man inte kan veta om det ens informanter säger är sant (Kvale, 1997). Det går heller inte att veta om det som står i min empiri utgör en sann avspeglning av verkligheten. Detta utgör i sig inte ett problem eftersom man vid diskursanalys utgår från att oavsett om det som står i texterna är sant eller inte, ändå säger något om den verklighet som textförfattaren och den tänkta läsaren befinner sig i. Resultaten i den här studien är inte *generaliserbara* på en större population på grund av undersökningens begränsade omfattning. Att kunna generalisera resultaten är inte heller avsikten med den här studien, då den kvalitativa analysmetoden är mest effektiv för att exemplifiera och förstå ett fenomen (Svenning, 2003). Den kvalitativa intervjuens styrka ligger tvärtom i att den ger exempel på flera olika uppfattningar, vilket speglar hur mångsidig och kontroversiell den mänskliga världen är (Kvale, 1997).

Etiska överväganden

Forskningsetiska rådet har fastställt fyra grundprinciper för forskning på det humanistiska och samhällsvetenskapliga området. Dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa är tillämpbara främst vid kvalitativa intervjuer, och är till för att skydda informanterna. Eftersom mitt empiriska material består uteslutande av redan befintliga och offentliga texter, ställs jag inte inför några etiska problem. Det finns heller inga informanter som ska samtycka eller informeras om forskningens syften.

4 Resultat och analys

I det här avsnittet presenterar jag mina resultat, indelade efter respektive år och temana *Sex och kön*, *Sex och lust* och *Sex och kärlek*. Varje tema är indelat i en dominerande diskurs och en motdiskurs. Först presenterar jag respektive tema och vad som är specifikt för det, och belyser diskursen med hjälp av citat och min tolkning av dem. I slutet av varje tema analyserar jag resultaten med hjälp av den teoretiska begreppsapparat som jag redogjort för i teoridelen.

Texterna innehåller ofta flera parallella eller motstridiga diskurser, varför det ibland kan förekomma viss överlappning i de olika diskurserna. Jag vill också understryka att följande tema- och diskursindelning i sig är en konstruktion som jag har gjort med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar. Jag gör alltså inga anspråk på att leverera en "sann" beskrivning av den egentliga innebörden av varje citat. Efter varje citat anges inom parentes årtal och det tidningsnummer som det är taget ifrån.

Diskurser 1983

Sex och kön: män och kvinnor varandras spegelbilder

Syftet med den här studien var att undersöka de villkor under vilka tjejer och unga kvinnor formar sin sexualitet. I min empiri från 1983 kan man se hur kvinnlig sexualitet konstrueras kring eller som motbild till en manlig sexualitet. Mannen konstrueras i sin frånvaro. Tidningen riktar sig framförallt till tjejer och det är oftast tjejerna som är huvudpersoner, men ändå är ett av de viktigaste villkoren för den kvinnliga sexualiteten just hur man ska svara på de manliga uttrycken, och att konstruera dessa som motsatser till varandra. Därför är ett viktigt tema hur mannen och manlig sexualitet konstrueras. Förutom att mannen konstrueras som kvinnans motsats, konstrueras också två olika typer av manligheter parallellt med varandra i diskurserna. En är en sexfixerad och hänsynslös man, vars lust är ostoppbar när den väl har väckts till liv (vilket den gör både fort och lätt), och som inte verkar se det som en nödvändighet att hans partner är med på lika villkor. Hans motsats är mannen som är öm och kärleksfull, och till viss del kvinnans jämlike, men han har ändå ett beskyddande drag som särskiljer honom från kvinnor.

Den hänsynslöse mannen

I den här diskursen konstrueras mannen som erövrare och vilding, som har en sexuell drift som inte går att stoppa när bollen väl satts i rullning, och som inte verkar se det som en nödvändighet att hans partner är med på lika villkor. Det enda tänkbara målet för honom är att maximera antalet samlag och på dem följande utlösning.

Vad dom var ute efter ändrade sig aldrig och det kändes väldigt ledsamt att bli nåt av den eviga nobberskan. (1983:3/4)

I texten konstrueras män som homogen grupp med hjälp av pronomenet "dom", vilket avgränsar från ett "vi", det vill säga kvinnorna. "Dom" har bara ett mål med kontakten med kvinnan i texten, nämligen att ligga med henne. Orden "ute efter" positionerar mannen som vilde, som om han är på jakt efter någonting, som om sex för honom innebär någon typ av byte. Kvinnan positioneras som den som måste sätta gränserna för de offensiva manliga närmandena. Berättarjaget protesterar samtidigt mot positionen som "nobberska", och förhåller sig till diskursen genom att klargöra att hon inte är villig att acceptera rådande

ordning. Överlag konstrueras alltså den hänsynslöse mannen som inte önskvärd i kvinnornas värld, men samtidigt som den manliga normen, en verklighet de på något sätt måste förhålla sig till. Man kan alltså inte undvika att träffa på honom, exempelvis om man går på diskotek med sina tjejkompisar, som insändaren som citatet nedan är hämtat från:

Det läskigaste av allt var att höra hur dom diskuterade om vilka tjejer dom skulle skjuta in sig på mot slutet av kvällen. Det enda som intresserade dom var om dom trodde att dom skulle få ligga med den tjej dom valde! Är det verkligen så dom flesta killar tänker, eller?

"Nobben direkt" (1983:1/2)

Brevskrivaren berättar om hur hon och hennes vänner hört några killar vid bordet bredvid prata om tjejerna på diskoteket. Uttryck som "skjuta in sig på" antyder återigen att det rör sig om någon typ av jakt, i vilken killarna väljer ut en tjej (ett byte?). Urvalspremisserna grundar sig i sin tur i hur stor chans killarna kan tänkas ha att tillåtas ("få") ligga med tjejen. Killarna positioneras som jägare, och som subjekt, medan tjejens medverkan i en eventuell (sexuell) kontakt utsträcker sig till att godkänna, eller åtminstone att inte motsätta sig. Brevskrivaren positionerar sig också uppenbart kritisk till en sådan ordning, men konstruerar samtidigt killar och tjejer som essentiellt åtskiljda. "Är det så de flesta killar tänker, eller?" konstruerar killar som en homogen grupp, vars tänkande i första hand förväntas formas av att de är just killar.

Den snälle mannen

Mot bakgrund av den ovan beskrivna sexfixerade mannen konstrueras också hans motsats, den snälle och jämlike mannen. Bara genom att understryka att den snälle *inte* är som alla andra killar, framstår han automatiskt i bättre dager. Den hänsynslöse mannen finns alltså ofta närvarande i beskrivningarna av den snälle mannen, vilket befäster den förstnämnde som den dominerande diskursen.

Så här hade jag aldrig älskat förut. Björn var precis så mjuk och fin som jag hade drömt och fantiserat om att en kille skulle vara. Inte hård, kall eller krävande som så många killar förut...! (1983:3/4)

Här konstrueras den hänsynslöse mannen och den snälle mannen som varandras motsatser. Den snälle mannen kysser henne mjukt, och han är inte hård, kall eller krävande som andra män som kvinnan varit med. "...som så många killar förut" implicerar också att denna man också är ytterst ovanlig jämfört med andra män som återfinns under den dominerande diskursen. Den snälle killen konstrueras som en idealkille, som berättarjaget "drömt och fantiserat om", vilket ytterligare understryker hans sällsynthet och konstruerar honom som nästan överklig. Att han är mjuk och fin innebär heller inte att han förlorar i sexuellt värde eller att han blir mindre subjekt; han introducerar henne till och med inför ett nytt sätt att älska. Den snälle killen tvingar heller aldrig sin tjej till sex, vilket i sig dock inte innebär att han inte ibland ägnar sig åt lite mild övertalning:

- Du kan väl sova hos mej i natt?

Han tittade så bedjande på mej att jag måste krama om honom. (1983:3/4)

Här är det berättarjagets pojkvän sedan några veckor tillbaka som ber henne sova hos honom för första gången. Sex konstrueras som något som han vill ha, och som hon kan tacka ja eller nej till. Genom att han respekterar hennes vilja blir han i en mening underlägsen henne, vilket väcker hennes ömhetskänslor och får henne att vilja krama om honom, vilket jag tolkar som

att han konstrueras som totalt ofarlig, långt ifrån den krävande och sexfixerade mannen i den dominerande diskursen. Mannen konstrueras som än mer ofarlig i nästa citat:

Han lade huvudet på sned och såg så gullig ut att jag fick lust att krama om honom.
(1983:3/4)

Han såg så bortkommen ut där han gick att det nästan gjorde ont i mig. (1983:3/4)

Pendeln har här slagit över helt, från en ”vild” och farlig man via den jämlika mannen, och stannat på en man som är helt ofarlig och närmast underlägsen kvinnan.

I de båda diskurserna är maktfördelningen asymmetrisk, även om det är mer explicit i den första än i den andra. Även om det är två olika typer av män, där en framstår som ett mer jämställt alternativ, har kvinnorna i texterna ändå att förhålla sig till hans handlande och svara på det. Det verkar inte finnas utrymme för kvinnorna att själva handla, utan makten över bådassexualitet verkar ligga hos männen. I den första diskursen åläggs kvinnan ansvaret att sätta gränserna för sexualiteten, vilket ytterligare understryker hennes underordnade position. Det här kan förstås genom den heterosexuella matrisen, där man och kvinna är de enda könstillhörigheterna, och de är dessutom varandras motsats (Ambjörnsson, 2003). Sexualiseringen av en hierarkiskt ordnad överhet blir här också tydlig, i synnerhet i den dominerande diskursen, där mannen framställs som hänsynslös och bara intresserad av att maximera antalet samlag (Berg, 2009). Även i citaten där mannen förminskas och framstår som nästan hjälplös, syns maktasymmetrin, eftersom han genom att fräntas sin överordning väcker ömhetskänslor hos kvinnorna. Att kvinnan här positioneras som gränssättare för sexualiteten kopplar synen på kvinnans sexualitet till respektabilitetsbegreppet (Forsberg, 2006).

Sex och lust: kvinnans lust

Den kvinnliga sexualiteten konstrueras alltså ofta mot bakgrund, eller som spegelbild, av mannens sexualitet. Den manliga sexualiteten blir här en fond mot vilken den kvinnliga sexualiteten svarar. Vare sig mannen är hotande eller snäll, så är det hans lust och handlingar som kvinnan svarar på. Hennes lust konstrueras som motsats till mannens omedelbara, okomplicerade lust. I den dominerande diskursen konstrueras hennes lust som något som väcks med hjälp av mannens beröring, i den andra diskursen är hennes lust förvisso stark, men på olika sätt komplicerad.

Kvinnan som nejsägare

I materialet konstrueras kvinnan som åtråvärd, som har en kropp som mannen vill ha tillträde till. Genom att han får det väcks både hans lust (om inte förr) och så småningom hennes. Mannen är det aktiva subjektet, som tar initiativ till och genomför handlingar, kvinnan positioneras som passiv eller som svarande på hans handlande.

Så la han bort ritgrejorna och strök mej ömt över håret. När han lekte med slingorna började det pirra i kroppen och jag hade inte längre en tanke på att säga nej.
(1983:5-7)

När killen rör vid tjejens hår börjar det pirra i hennes kropp, och hon vill inte längre säga nej. Orden ”inte längre en tanke på att säga nej” ter sig, sett ur textens kontext, som något gåtfulla. De föregås inte av att tjejen sagt att hon vill vänta med sex eller något liknande. Däremot har hon tidigare uttryckt en rädsla för att bli kär i någon, vilken möjligen kan vara det som

åsyftas, och att de har sex i så fall är ett bevis på att hon är kär i honom. Mannen positioneras här som den aktiva, som väcker kvinnans lust med sin beröring. Jag skriver "lust", trots att det med tanke på ordvalet snarare verkar handla om att han undanröjer någon form av hinder. Texten fortsätter:

När han smekte min bara överarm och drog av mej jumpern kändes det bara skönt. Hans läppar hade en styrka som fick mig totalt på fall, samtidigt dom var underbart mjuka. (1983:5-7)

Det känns "bara" skönt när killen drar av hennes jumper. Hon utgår här från en diskurs där kvinnans position är att göra motstånd i en liknande situation. "Hans läppars styrka" får henne sedan "totalt på fall", samtidigt som de är "underbart mjuka". Kombinationen styrka och mjukhet återkommer då och då i materialet, vilket konstruerar mannen som drivande men samtidigt hänsynsfull. Han är fortfarande en riktig man, men kvinnan kan känna sig trygg med honom i förvissningen om att han inte kommer att gå över hennes gränser. Han är dock ofta i en position där han först måste "övertyga" kvinnan, vilket jag tolkar innebörden av orden "totalt på fall", innan han slutligen lyckas väcka hennes lust.

Det dröjde inte länge förrän vi låg där nakna i gräset, och min enda tanke var att jag ville ha honom! (1983:5-7)

Till slut är hennes enda tanke att hon vill ha honom. Kvinnan konstrueras trots allt inte som asexuell, utan tvärtom har hon en lust och en drift som kan vara stark. Orden "min enda tanke" understryker den starka känslan av lust, då man glömmer allt annat, samtidigt som ord som "tanke" i både detta och det tidigare citatet antyder en förnuftsmässig dimension av sexualitet, där tanken aldrig ger vika för kroppsliga begär. I den här diskursen är hennes lust alltså av typen att den ska väckas av att han rör vid eller betraktar hennes kropp. I materialet finns få exempel på att kvinnans lust väcks av att hon rör vid honom:

Jag lät mina händer vandra utefter hans rygg och märkte att han njöt. (1983:3/4)

Här är kvinnan den som utför den aktiva handlingen, men det han, inte hon, som njuter av smekningarna.

Jag smekte kärleksfullt hans huvud, ryggen och kände iver växa. (1983:5-7)

Citatet är unikt i materialet från 1983, då det med lite god vilja kan tolkas som att kvinnan faktiskt njuter av att ta på mannens kropp. Hennes lust väcks alltså inte bara av hans beröring, utan också av hennes aktiva handlingar. Ord som "kärleksfullt" understryker att det är i första hand kärlek, inte kroppslig lust som initierar den växande iver. Vid sidan av förnuftet finns i den kvinnliga sexualiteten alltså en känslomässig dimension. I ovanstående två exempel gäller det dock en förhållandevis "ickesexuell" kroppsdel, nämligen mannens rygg eller huvud.

Mannen positioneras alltså som aktiv i texterna från 1983. Han väcker kvinnans lust genom beröring, vilken han också själv njuter av. Hans lust beskrivs som närmast obligatorisk, ständigt aktiv och oproblematiserad. Kvinnans lust, när den så att säga "står för sig själv", utan att först ha blivit "väckt" av mannen, framstår dock ofta som problematisk och behäftad med motsägelser.

Kvinnan som också längtar

I materialet från 1983 framträder, parallellt med tidigare diskurs, en diskurs där män och kvinnor positioneras som mer jämlika och med samma sexuella behov och drift. Emellertid framställs hennes lust ofta som behäftad med problem på olika sätt.

Här ett citat från en text som handlar om en tjej och en kille som haft sex med varandra på en fest, när deras respektive pojk- och flickvän befinner sig i ett annat rum. När tjejen direkt efteråt börjar få samvetskval säger killen:

- Du ville ju lika mycket som jag, inte sant?

Jag nickade olyckligt. Jag var tänd på Kent och det var jag som hade uppmuntrat honom till att vi skulle dra oss undan ett tag. Jag hade legat naken och ivrig i sängen innan han ens fått av sej jeansen.

- Men jag tänkte på Lillemor och Klasse och vad dom ska säga när dom...

*- **Jag** tänkte inte på Lillemor! avbröt han mig tvärt. Om du gjorde det så är det din sak. Du ville ligga med mej och nu har du fått det så sluta klaga! (1983:1/2)*

Här är tjejen aktivt handlande subjekt, som själv är tänd på killen och tar av sig sina kläder. Men hennes lust beskrivs här som något problematiskt. Hon är olycklig efteråt och tänker på sin pojkvän och hans flickvän. Han verkar närmast störas av hennes samvetskval, och klagör att han inte har sådana. Hennes lust framställs som kopplad till känslor, hans som frikopplad. Kvinnans lust kan också innebära en fara för henne själv. Här utgår texterna från en diskurs om kvinnor som sexuellt utsatta.

Jag visste att jag kunde lite på Magnus. Han skulle aldrig göra något jag inte själv ville. Men kunde jag lita på mig själv? (1983:3/4)

Killen, konstaterar berättarjaget, skulle aldrig göra något hon själv inte ville. Hon är däremot mer osäker på om *hon själv* är att lita på. Hon förhåller sig tydligt till en diskurs där sex kan innebära en risk för en kvinna att bli utnyttjad, genom att konstatera vad hennes kille *aldrig* skulle göra. Texten uttrycker en ambivalens inför kvinnans lust, den är inte okomplicerad utan kan innebära att hon försätts i en potentiellt farlig eller hotfull situation. Den är omgärdad av förbehåll. Lite senare fortsätter texten:

Vi blev varma och slängde av oss täcket och snart blev våra kyssar hårda och häftiga. Jag började slappna av. Jag litade på Magnus. Han skulle aldrig göra något som inte jag var med på – men ändå... det här var en farlig lek och jag visste inte om jag skulle ångra att jag gett mig in på den. Kanske var det orätt att låta honom bli så upphetsad och sedan inte låta honom få gå vidare? Och jag själv då? Jag kom på mej med att längta efter att han skulle fortsätta men kunde jag säga det? Vad skulle han tänka då? (1983:3/4)

Återigen understryks att hon är bortom fara, vad hans handlingar anbelangar. Sex beskrivs dock som ”en farlig lek”, vilket understryker budskapet från tidigare stycke. Den manliga sexualdriften framställs som något som inte går att stoppa, och när han väl har blivit upphetsad är det enda alternativet samlag och av det följande utlösning. Kvinnan måste noga överväga om hon är beredd att ”löpa linan ut”. Det verkar som att det finns en ”point of no return”, efter vilken hon inte längre kan ångra sig. Hennes egen lust framställs som något nästan främmande och hon verkar själv överraskad över att sina känslor, (”Jag kom på mej själv...”), vilket indikerar en diskurs där kvinnor inte förväntas vara intresserade av sex. Hon

är också osäker på hur hennes kille skulle reagera om hon skulle berätta om sin lust. Hon förhåller sig alltså till den dominerande diskursen om kvinnan som inte borde vara intresserad av sex, samtidigt som hon inser att hon bryter mot den. En sorts diskursiv rollomkastning verkar ta plats, vilket väcker ambivalenta känslor hos henne.

Återigen hålls könen isär och förstås som varandras motsatser, genom att manlig sexualitet konstrueras som aktiv, handlande, och kvinnlig som passiv, mottagande. Hennes makt utsträcker sig till möjligheten att avvisa hans närmanden. Hennes kropp står dock i centrum för bådars lust, hon är samtidigt bärare av sexualiteten. Detta kan förstås genom begreppet respektabilitet, där det är centralt att kontrollera den kvinnliga sexualiteten. I den andra diskursen skrivs kvinnans lust visserligen fram som lika stor som mannens, men samtidigt måste hon vara noga med att inte visa sig *för* intresserad, så att hon blir förväxlad med ”horan”, vilket återigen knyter an till respektabilitetsbegreppet. Ett av villkoren som brukar beskrivas som olika för tjejer och killar i relation till sex är att tjejer tenderar att ha snävare ramar att utforska sin sexualitet inom (Forsberg, 2005). Kvinnorna måste hela tiden förhålla sig till den svåra balansgång som det innebär att vara sexuellt attraktiv och erfaren samtidigt som man inte är för tillgänglig, för att behålla ett högt värde på begärsmarknaden (van Roosmalen, 2000). En stark sexuell lust är också något som väcker frågor hos kvinnan i texten, då hon så att säga inte gör kön på ”rätt” sätt, vilket kan förstås genom begreppet performativa handlingar. Hon verkar ha problem med att sammanfoga bilden av sig själv som kvinna med ett handlande som inte normalt sätt konstruerar en sådan.

Sex och kärlek: motstridiga ideal

I den dominerande diskursen fann jag att en kärleksrelation och i förlängningen ett kärnfamiljsideal i stort sett utgör obligatoriska förutsättningar för sexuella handlingar. I den här diskursen kan man också ana ett oskuldsideal. Som svar på den diskursen en motdiskurs där sex konstrueras som frikopplat från kärlek, och en sexuell relation ”vid sidan av” är accepterad så länge det inte är några känslor inblandade.

Motsägelsefullt oskuldsideal

I den här diskursen är kärlek en obligatorisk förutsättning för sex, och sex konstrueras omvänt närmast som ett bevis på kärlek. Diskursen är i hög utsträckning vad man kan kalla traditionell, och som håller ideal som kärnfamiljen högt. Ideal, tradition, drömbild och oskuld är ord som skulle kunna sammanfatta den här diskursen. Oskuldsidealet framträder i all sin motsägelsefullhet i det första citatet:

- Du vill också, inte sant?

Jag nickade och vek inte undan med blicken.

- Ja. Men... Jag är inte oskuld. Fast det trodde du väl inte heller.

- För mej blir det första gången. Jag är glad att det blir med dig, Tina. (1983:3/4)

Citatet illustrerar det motsägelsefulla i synen på kvinnans sexualitet och lust. Berättarjaget har bestämt sig för att sova över hos sin pojkvän för första gången, efter att han upprepade gånger bett henne att ”sova hos” honom efter en fest. Hon förhåller sig till diskursen om oskuldsidealet, och att hon inte är oskuld konstrueras som ett problem, invändningen ”Men...” tolkar jag som att hon uppfattar det nästan som ett hinder för att de ska kunna ha sex. Intressant är att han reagerar med en motsatt diskurs, han konstaterar bara att det är hans första gång och att han är glad att det blir med kvinnan han älskar. Den manliga sexualiteten verkar alltså även den ha en känslomässig dimension, vid sidan av den kroppsliga. Citatet överlappar till diskursen ovan om den komplicerade kvinnliga sexualiteten, och killen skulle

också platsa som en av männen i diskursen om den snälle mannen. Inledningsvis skrev jag att sex konstrueras som ett bevis på kärlek. Parallellt konstrueras också att avstå eller vänta med handlingar relaterade till sex som ett bevis på kärlek:

Jag kysste henne inte den där första kvällen. Jag ville inte ha för bråttom, inte den här gången. Vi visste ju redan att vi hörde ihop och att allting skulle bli så mycket bättre om vi skyndande långsamt... (1983:8-13)

Att inte genast ge efter för sina lustar – ”skynda långsamt” – framställs som något som ger ett förhållande bättre förutsättningar att hålla i längden. Omvänt skulle resonemanget innebära att initiativ till sexuella handlingar i ett tidigt skede skulle skicka signaler till partnern att man inte menade allvar med relationen. Idealet om kärnfamiljen går här igen i orden ”vi visste ju redan att vi hörde ihop”.

Frihetsideal

Som motbild till de traditionella värdena i den dominerande diskursen framträder i den här diskursen idéer om sex och kärlek som sociala konstruktioner. Även om man är i en relation så är man en fri individ som ansvarar för sina egna handlingar, vilket följande ordväxling där killen i förhållandet inleder är ett exempel på:

- Du bestämmer över dej själv och gör vad du vill. Vi har sällskap och jag är kär i dej – men det är ändå du själv som bestämmer vad du vill och ska göra.

/.../

- Det blev lite knasigt, viskade jag. Gör det nåt?

/.../

- Det gör inget det heller, svarade han. Inte om det är överspelat nu. (1983:1/2)

Killen förhåller sig till den dominerande diskurs som säger att sexuella förbindelser ”vid sidan av” en kärleksrelation inte är önskvärda, och markerar sitt avståndstagande till den genom att underkänna den ordning som sätter likhetstecken mellan en kärleksrelation och sexuell trohet. En medvetenhet om den dominerande diskursen uttrycker även hon, samtidigt som hon anhåller om hans godkännande och förlåtande. I hans svar konstrueras sex som något som inte nödvändigtvis är avhängigt en kärleksrelation, och att en tillfällig sexuell förbindelse utanför densamma inte behöver innebära ett hot, så länge man i känslan är ”trogen” partnern. Män och kvinnor positioneras i den här diskursen som jämlikar, båda antas kunna ha ett behov av personlig frihet:

Total personlig frihet, det var vad vi båda ville ha. Men vårt förhållande skulle vara öppet och ärligt också. Den som alltså gjorde något ”vid sidan av” behövde inte smussla med det utan kunde berätta för den andra utan att riskera förebråelser. (1983:3/4)

Förhållandet framstår här nästan som ett hinder för en fri sexualitet, som motsatsen till personlig frihet.

Kvinnans lust är i den första diskursen starkt knuten till kärleksrelationen, vilket återknyter begreppet kärleksideologin, enligt vilken sexuella handlingar legitimeras genom en kärleksrelation (Forsberg, 2006). Toleransen för att en tjej haft många sexualpartners eller praktiserar sex utanför ramarna för en kärleksrelation är i regel mindre än för en kille som gör samma sak.

Sammanfattning 1983

Sex och kön: män och kvinnor varandras spegelbilder

Ett av villkoren som tjejer har att förhålla sig till är en hotande manlig sexualitet. I temat *Sex och kön* kunde jag i materialet se att kön konstrueras som varandras spegelbilder, och hur kvinnlig sexualitet konstrueras som svar på dess tänkta motsats, den manliga. Det är mannens sexualitet som är drivande och aktiv. Kvinnlig sexualitet konstrueras som en spegelbild av den manliga, men parallellt framträder också två olika manligheter, som i sig konstrueras som diametralt olika. I den första diskursen framträder en hänsynslös man, en rationell sexualpragmatiker och samlagsmaximerare, vars enda tänkbara mål är samlag och utlösning, oavsett hans partners inställning. Han är inte önskvärd, men konstrueras samtidigt som den manliga normen. Kvinnan positioneras som gränssättare för sexualiteten, och måste nästan försvara sig inför den hotande manliga sexualiteten. Den snälle mannen, som tillhör den andra diskursen, konstrueras som den hänsynslöse mannens motsats. Genom att ständigt understryka att han *inte* är som ”alla andra” killar, framstår han automatiskt i bättre dager. Emellertid är han inte mindre man för det, trots att han är avväpnad och fråntagen sin överordnade maktposition, har han för ordningens skull försetts med ett beskyddande drag. Han vill ha sex på kvinnans villkor, men konstrueras ändå som den aktive parten.

Sex och lust: kvinnans lust

Den kvinnliga lusten och sexualiteten konstrueras som svar på mannens handlingar, och hennes aktiva insats reduceras till att bli nejsägare. Den dominerande diskursen handlar om kvinnans lust som väcks av mannen. Kvinnokroppen beskrivs som något åtråvärt som mannen vill ha tillgång till, och genom hans beröring väcks både hans och så småningom hennes lust. Kvinnlig sexualitet konstrueras som slumrande och svårväckt, och kvinnan besvarar mannens handlingar, men är själv inte aktivt subjekt. I motdiskursen positioneras män och kvinnor som jämlikar, med samma sexuella behov. Dock är den kvinnliga lusten ofta problematisk på något sätt, kvinnan måste vara uppmärksam på att hon inte framstår som *för* intresserad av sex.

Sex och kärlek: motstridiga ideal

I den dominerande diskursen framhålls ett kärnfamiljsideal, och ibland också, åtminstone vad kvinnan anbelangar, ett oskuldsideal. Kärlek är en förutsättning för sex, och sex är omvänt ett bevis på kärlek. Parallellt konstrueras det också som ett bevis på kärlek att (under en begränsad tid) vänta med sexuella handlingar. Den andra diskursen är i tydlig opposition till den dominerande, och konstruerar sex som frikopplat från kärlek, krav på monogami kan till och med vara ett hot mot äkta kärlek. Sexuella förbindelser ”vid sidan av” är accepterade så länge man är sin partner trogen i känslan.

Diskurser 2008

Sex och kön: essens eller konstruktion?

Även 2008 konstrueras kön ofta som något essentiellt. Ett exempel på detta är frågespalten "Fråga Johan" som tjejer inbjuds att skicka sina frågor om hur killar tänker och funderar. Tjejer och killar antas besitta specifika egenskaper och tända på olika saker sexuellt, just därför att de är tjejer och killar. I den dominerande diskursen positioneras tjejer som utsatta i sin sexualitet, vilken ofta beskrivs som ett "svar" på killars okomplicerade och direkta dito. Texterna om sex handlar i stor utsträckning om problem, och tidningen presenterar också lösningar, som ofta bygger på biologiska förklaringsmodeller. I motdiskursen läser jag fram en mer individuell förståelse av sexualitet och kön, där allt, även kroppsliga misslyckanden, är normalt och helt okej.

Problematisering av kvinnokropp

I den här diskursen framträder en bild av könen som essentiellt åtskiljda och konstruerade som varandras motsatser. De positioneras nästan som antagonister där sex blir en "kamp" mellan killens kroppsliga, omedelbara och starka lust, och tjejens behov av att vara med i både kroppen och sinnet, vilket beskrivs som en process som är långsam och ganska komplicerad. Återigen beskrivs tjejers sexualitet framförallt med hjälp av förnuftsmässiga och känslomässiga termer. Tjejer framställs som främmande inför sin kropp, och stort utrymme ägnas åt att förklara kvinnokroppens funktioner:

Om du och din kille haft ett kort förspel och killen försöker penetrera dig, innan din kropp eller sinne är redo, är risken stor att det inte heller är skönt – utan tvärtom gör ont. (2008:8)

Tjejen konstrueras här som en passiv mottagare, killen är aktivt subjekt som ska penetrera medan tjejen är objekt som ska penetreras. Ordet "redo" tolkar jag dels som en möjlig förstärkning av tjejens mottagande, passiva roll, dels som en konstruktion av henne som att hon, till skillnad från honom, behöver vara sinnligt och kroppsligt väl förberedd innan han kan penetrera henne. Den kroppsliga förberedelsen inför samlaget tar sedan resten av utrymmet i "problembeskrivningen":

När man blir upphetsad börjar blodet pulsera snabbare runt i slidan och den svettas ut en hal, genomskinlig vätska – vilket är kroppens naturliga glidmedel för att skydda de ömtåliga slemhinnorna. /.../ Är man däremot inte tillräckligt upphetsad kan slidan kännas torr och trång. (2008:8)

Ett exempel på interdiskursivitet, man influeras här av en medicinsk diskurs, vilket ytterligare förstärker känslan av att FRIDA har lösningen, genom den objektiva och "vetenskapliga" tonen, vilken görs genom ord som "slidan" och "slemhinnor". Ord som "skydda" och "ömtåliga" indikerar åter kvinnans passiva – här lutande åt utsatta – roll i sexualakten, där hennes upphetsning i första hand är till för att skydda sig mot att det annars kan göra ont, inte för att det ska vara skönt.

Kön positioneras i den här diskursen som varandras motsatser, och sex konstrueras som en sorts dragkamp mellan två viljor som är svåra att sammanfoga. Killens sexualitet är okomplicerad och naturlig, hans kroppsliga funktioner välkända, medan tjejen konstrueras som närmast främmande inför sin kropp, vilket riskerar att få till följd att hon utsätter sig för

onödigt lidande. Emellertid skrivs denna ordning fram som normal, då lösningen inte är att ändra på systemet som skapar problemet, utan att tjejen ska lära känna sin kropp bättre och veta när hon är ”redo” och säga nej när hon inte är det.

Ett gemensamt projekt

En mindre generell syn på kön och sexualitet går också att skönja i materialet, där man understryker att hur man är som individ präglar ens handlingar mer än vilket kön man tillhör.

Att killar skulle vara mer intresserade av sex är en myt, det är individuellt. (2008:7)

Citatet utmanar den dominerande diskursen om tjejer och killar och ansluter sig till en förståelse av könen som socialt konstruerade. Det är individen som är det mest utmärkande för en person, inte könet. Tjejer och killar positioneras som jämlikar, som ska kunna prata om sex och eventuella misslyckanden kopplade till det. Om sex i den dominerande diskursen konstrueras som en kamp, är det här istället ett ”gemensamt projekt” där man spelar på samma planhalva:

Ni är redo. Men just precis då slaknar han!

Lösning:

/.../ Han är inte oförmögen att genomföra ett samlag och du är inte på något sätt oattraktiv eller osexig. Ibland när killen är nervös kan det hända att han slaknar. Killar kan ju reagera olika när det händer. En snäll flickvän slänger inte ur sig några olämpliga kommentarer. Lugna honom bara, säg att det är okej och att du kan försöka igen en annan gång. (2008:8)

Här är det båda som är redo för samlag, ”ni” konstruerar sexet som något gemensamt, och avgränsar från ”dom”, vilket stärker känslan av att det rör sig om något intimt och ömsesidigt. Killen konstrueras mot bakgrund av den dominerande diskursen om mannen som presterande och aktiv, genom att man understryker att det här *inte* innebär att han är oförmögen att genomföra ett samlag. Det är helt enkelt normalt att sådant här händer, även om det till syvende och sist är att betrakta som något av ett misslyckande.

Enligt idén om den heterosexuella matrisen konstrueras män och kvinnor som varandras motsatser, och förväntas åtrå varandra just därför att de är olika. Man kan också skönja en maktaspekt i diskursen, vilket knyter an till idén om att vi lär oss att sexualisera den hierarkiskt överordnade. Berg (2009) skriver om sexuella script, och menar att unga tjejer kan få problem med att utveckla ett eget personligt script eftersom det förekommer så mycket påbud om hur de ska se ut och bete sig. Att tidningen lägger så stor vikt vid att förklara för tjejerna hur deras kropp fungerar kan tolkas som en del av en allmän uppfattning om att tjejer är otrygga i sin sexualitet.

Att tidningen anser att det också är nödvändigt att understryka att tjejen inte är oattraktiv eller osexig när killen ”misslyckas” med att få stånd, kan tolkas som ett tecken på en internalisering av den manliga blicken, där kvinnan hela tiden är medveten om att hennes kropp står inför ständig granskning (Ambjörnsson, 1998).

Sex och lust: förnuft, känsla eller instinkt?

Huvudfokus i det här temat är de förnuftsmässiga, känslomässiga och kroppsliga/instinktiva dimensionerna av sexualiteten. I den första diskursen återkommer den kroppsliga, manliga sexualiteten som utgör ett hot mot vilket kvinnan måste värja sig. I motdiskursen förhåller

man sig till den dominerande diskursen genom att klargöra att förhållanden i den första diskursen *inte* gäller.

Hotande manlig sexualitet

I den tidigare diskursen kunde vi se hur manlig sexualitet konstruerades som okomplicerad och naturlig, vilket överordnar honom kvinnan, vars sexualitet konstrueras som ett svar på eller spegelbild av hans. Än tydligare blir det i den här diskursen, där manlig sexualitet konstrueras som ett potentiellt hot. På liknande sätt som i materialet från 1983 konstrueras de olika manligheterna som varandras diametrala motsatser. En är mannen som inte bryr sig om ifall han sårar, som bara tänker på sex och som är beredd att ta till alla möjliga knep för att få tillträde till kvinnokroppen, den andre är den snälle mannen som är känslomässigt engagerad. Tjejen positioneras i sin tur som gränssättare för sexualiteten:

Jag är kär i en kille, som verkar gilla mig också, men jag vågar typ inte bli tillsammans med honom eftersom jag tror att han förväntar sig sex och jag är oskuld. Klart jag vill ha sex med honom i framtiden, om allt går bra, men just nu känns det inte som att jag är redo. Kan man ens säga nej efter att man blivit tillsammans? (2008:4)

Tjejen som skriver vågar inte bli ihop med killen hon är kär i eftersom hon tror att han förväntar sig sex då. Hon vill ha sex med honom, men känner sig inte redo ännu. Sex konstrueras här som något hotande, ordet ”vågar” antyder en rädsla inför ett potentiellt hot. Tjejen själv uttrycker att hon vill ha sex med killen. Vad som menas med orden ”om allt går bra” är inte givet, utifrån helhetskontexten tolkar jag det som att brevskrivaren med det menar att hon vill att de ska ha varit ihop ett tag och lärt känna varandra innan de har sex. Tjejen är här den som sätter gränserna för sexualiteten, det är hennes tveksamhet som gör att han måste vänta med att ha sex.

Sett ur ett respektabilitetsperspektiv, knyter citatet an till sex som något som idealt ska praktiseras inom en kärleksrelation. Paradoxalt nog beskrivs kärleksrelationen här som det som i sig kan leda till att tjejen kan tvingas att gå med på sex fast hon inte vill. Här innebär relationen med en man automatiskt att kvinnan ger upp självbestämmandet över den egna kroppen. I svaret på brevet konstrueras killen som har ett stort sexuellt behov, men som han kan bli tvungen att skjuta upp och vänta med att få tillfredsställt:

Om ni ligger och kysser varandra och han vill göra mer, då säger han nog inte det rakt ut utan följer sin instinkt. Så länge du är med på vad ni gör så är det okej, men om du tycker att det går för långt så säger du bara att du inte vill, att du inte är redo. Tycker han om dig så kan han vänta, annars är han bara ute efter sex. (2008:4)

Tjejen konstrueras i svaret som den som till slut ska ”gå med på” sex, och som behöver lite mer tid på sig att bygga upp en känslomässig grund för sexet. Hans sexdrift konstrueras som naturlig och okomplicerad, om han vill ha sex är det bara för honom att följa sin instinkt. Att han skulle vara beredd att vänta villkoras av att han är kär i tjejen och därmed antas bry sig om henne. I varje kille verkar det alltså latent finnas drag av både hänsynslöshet och snällhet. Vilket drag som manifesteras vid varje givet tillfälle verkar vara beroende av hans känslor inför tjejen ifråga.

Tjejen som verkligen vill

Tjejer positioneras i den dominerande diskursen som utsatta inför en hotande manlig sexualitet. I motdiskursen konstrueras tjejen som subjekt, som *verkligen* vill. I likhet med

1983 konstrueras den kvinnliga sexualiteten och lusten som problematisk, med utgångspunkt i diskursen om manlig sexualitet som hot. Jag tolkar det som del av en maktdiskurs där man försöker hitta olika strategier för att återge henne makten och agensen över sin egen sexualitet. Ett sätt är att skriva ut sex som en rättighet, dels rätt till sin egen kropp och njutning, genom att slippa känna skam, dels som rätt att slippa utsättas för övergrepp, genom rätten att säga nej.

Vi har hånglat och så där rätt länge, men i ungefär två månader har vi pratat om att kanske börja ha sex med varandra. Inte för att han tvingar mig och inte för att alla andra har det, utan för att vi verkligen vill! (2008:3)

Tjejen förhåller sig till diskursen om den hotande manliga sexualiteten genom att understryka att den i det här fallet *inte* gäller. Att hon överhuvudtaget tycker att det är relevant att nämna att han inte tvingar henne och att hon verkligen vill, antyder att det förväntade innebär det motsatta förhållandet. Den snälle killen från 1983 gör sålunda comeback, och hans kvaliteter beskrivs återigen med hjälp av negationer, det vill säga vad han *inte* är. Han är ofarlig, avväpnad, fräntagen sin överordnade position och därmed jämställd tjejen. Att killen bryr sig om tjejen och inte går över hennes gränser är dock inte tillräckligt för att han ska bli en ”snälle killen”, det finns fler hinder än att hans partner möjligen skulle säga nej:

...oavsett hur snäll din kille är och hur bra han behandlar dig så är det ett lagbrott för honom att ha sex med dig. Det innebär att om ni har sex och det kommer fram så kan dina föräldrar anmäla honom till polisen, något som kommer att resultera i att han blir dömd för våldtäkt eller sexuellt utnyttjande av minderårig. (2008:6)

Här lånar man från en juridisk diskurs, där det inte hjälper hur snäll killen än är, han är ändå en veritabel våldtäktsman (jag går dock inte vidare in på den eventuella straffrättsliga logiken i resonemanget). Manlig sexualitet konstrueras som av naturen farlig och åtskild från den kvinnliga, mer sköra. Genom att understryka att sex i det här fallet är ett lagbrott oavsett hur snäll killen är, positioneras tjejen som totalt försvarslös, som behöver lagen till hjälp för att hävda rätten till sin egen kropp.

Den manliga sexualiteten tillåts vara hotande, i kraft av sin överordnade ställning i en skev maktfördelning som håller män och kvinnor åtskiljda. Att tala om manlig sexualitet som naturlig knyter an till idén om ett essentiellt biologiskt kön, som är överordnad alla sociala konventioner. Enligt Berg (2002) är en konstruktion av den manliga sexualiteten som en drift som kan utmana sans och vett vanlig även i vetenskapliga verk under mitten av 1900-talet. Det verkar som att samma tankar går igen i den här diskursen, flera decennier senare.

Lånen från juridisk diskurs tolkar jag som ett exempel på motmakt, ett sätt för tjejen att återta makten över sexualiteten. I mitt material verkar det dock nästan som att det får motsatt effekt, man använder lagstiftning som motiv för att frånta tjejen bestämmanderätten över sin egen sexualitet.

Sex och kärlek: värde på begärsmarknaden

I frågan hur sex kopplas till kärlek hittar jag lite annorlunda konstruktioner i det nyare materialet än det äldre. Otrohet och personlig frihet är inte längre lika tydliga i temat det här som 1983, och ett ideal om kärnfamilj och oskuld är inte lika starka, om de ens finns med.

Heterosexuellt imperativ

Däremot är ett heterosexuellt imperativ starkt, och rätt görande av kön kopplas till ett sexuellt värde. De enda könsidentiteterna är man och kvinna, de är olika och ska åtrå varandra. Heterosexualitet är obligatoriskt, även om inte en kärleksrelation är det, och tjejer och killar får högt värde om deras görande av kön och sexualitet rymms inom den heteronormativa ordningen. Praktiker som bryter mot reglerna om ”rätt” sätt att göra kön på framstår som absurda:

Insistera på att få måla hans tånaglar rosa – säg att du tänker på det. (2008:5)

Citatet är hämtat från artikeln ”Hur man blir av med en kille på tio dagar”. Artikeln är skriven i en ironiskt skämtsamt ton, vilket dock inte gör den mindre lämpad för diskursanalys. Ironi som konstruktion bygger på att man förhåller sig till rådande diskurser och kittlar läsaren genom att framkasta det som enligt rådande bild är omöjligt som något möjligt. I en sådan text blir det alltså uppenbart vad som är ett påbjudet och accepterat beteende, genom att man ger exempel på vad som *inte* är det.

Killar vill inte hångla med någon av sina rapande kompisar som lämnar avlagda prillor överallt. Vare sig kompis heter Pär och är 1,90 lång – eller det är du! (2008:9)

Här konstrueras kön diskursivt genom att man räknar upp några av de performativa handlingar som konstituerar en kille (rapar, lämnar avlagda prillor överallt), samtidigt som det klargörs med all önskvärd tydlighet att dessa manliga praktiker inte är accepterade hos tjejer. Killar vill heller inte hångla med någon som liknar dem själva i beteendet, vilket befäster isärhållandet av könen genom en heteronormativ ordning.

Sex som fristående projekt

Även om det ibland anförs att det kan kännas tryggare att ha sex med en kille man känner och litar på, som en del av utsatthetsdiskursen, förekommer inget explicit krav på en kärleksrelation som legitimering av sexuella handlingar. Istället understryks ofta att man själv avgör med vem och hur ofta man har sex, så länge man själv mår bra. Sex konstrueras också som ett fristående projekt, för vilket det inte är nödvändigt att ha en fast partner:

De flesta killar (och tjejer) tycker att jag ser bra ut. /.../ Ibland hånglar jag med någon, ibland inte, men jag har alltid chansen om jag skulle vilja. Nu till problemet: Jag blir aldrig kär! (2008:5)

Att hångla med någon konstrueras som en aktivitet där själva hånglet är huvudsaken, inte personen man gör det med. Brevskrivaren positionerar sig dock ambivalent till om det verkligen är okej att det är så, och ser det som ett problem att hon inte blir kär. Jag tolkar det som att det mer handlar om en längtan efter närhet än ett faktiskt påbud av att ha en relation för att man ska hångla med någon, vilket gör att tjejens positionering kan ses som varande i linje med en uppluckring av det romantiska kärlekskomplexet (Forsberg 2005). Den inledande meningen om att både killar och tjejer tycker att brevskrivaren är snygg, är ett bra exempel på hur rätt görande av kön ger status på begärsmarknaden.

Isärhållandet av könen genom en heteronormativ ordning som beskrivs i teorin om den sexuella matrisen, blir här tydligt, då rosa tånaglar konstrueras som en omöjlighet – både för en kille att ha och för en tjej att tända på, eftersom det konstrueras som en kvinnligt kodad praktik. Han skulle alltså göra kön på ”fel” sätt. En kille med rosa tånaglar skulle framstå som

feminin, vilket också skulle minska hans värde på begärsmarknaden. Värdeinsnkningen går också ut över hans tjej, eftersom tjejers värde i hög grad villkoras av deras (manliga) partners dito (Ambjörnsson, 2003). Omvänt framstår det som omöjligt att en kille skulle vilja vara ihop med någon som liknade hans kompis – hans like – vilket tydliggör att det som eftersträvas är ett isärhållande av könen. För att få hög status på begärsmarknaden är det viktigt att vara attraktiv för det motsatta könet, samtidigt som man visar att man behärskar ”rätt” sätt att göra kön. Att kärlek inte är en nödvändig förutsättning för sex går helt i linje med en allmän uppluckring av kärleksideologin (Forsberg, 2006).

Sammanfattning 2008

Här sammanfattar jag resultatet från 2008. Jag återknyter här också till teman och diskurser som jag hittade i materialet från 1983.

Sex och kön: essens eller konstruktion?

1983 konstrueras kön som essentiellt åtskiljda, och två manligheter var i fokus för diskursindelningen. Tjugofem år senare ser diskurserna i temat något annorlunda ut. Förståelsen av könen bygger visserligen fortfarande delvis på en essentiell sådan, där biologiska förklaringsmodeller är vanliga. Tjejer och killar förutsätts tänka olika, just därför att de är tjejer och killar. Emellertid förekommer en annan förståelse av kön och sexualitet parallellt. I den första diskursen positioneras tjejer och killar nästan som antagonister, och sex skrivs fram som en kamp eller ett problem. Hon beskrivs som passiv mottagare, han aktiv presterare. I resultatet från 1983 framträdde en bild av mannen som rationell sexualpragmatiker och samlagsmaximerare, som till varje pris försöker undanröja olika typer av ”hinder” för att få tillträde till kvinnans kropp. 2008 har den pragmatiska inställningen istället flyttats till att lösa problem relaterade till tjejens kropp. Tjejen positioneras som främmande inför sin kropp, och lösningen på problemen är att hon ska lära känna den bättre och därmed ”lära sig” att bli upphetsad. Gemensamt för det tidiga och sena materialet är att göra tjejen till medansvarig till sin egen utsatthet. 1983 kunde tjejens eventuella ”ja” innebära att hon kanske gav sig in på något som hon inte kunde stoppa och som kunde innebära att hon for illa. I det nyare materialet är det istället tjejens främlingskap inför sin kropp som gör att hon utsätter sig för lidande. Hans sexualitet är däremot okomplicerad och naturlig. I den andra diskursen framställs sex som ett gemensamt projekt, som kännetecknas av öppenhet och gemenskap. Man understryker att individen är viktigare än könet. Killen är dock fortfarande den som presterar, även om lösningen på eventuella ”misslyckanden” är att man ska prata om det.

Sex och lust: förnuft, känsla eller instinkt?

Tjejens sexualitet är återigen en spegelbild av, och ett svar på mannens dito. Kvinnlig sexualitet och lust konstrueras återigen mot bakgrund av den manliga, men istället för ett svar kan man här tala om ett försvar mot en hotande manlig sexualitet. Noterbart är också att sex inte här konstrueras som ett gemensamt projekt, utan som en form av ”kamp” mellan två poler; en pådrivande manlig och en inbromsande kvinnlig. Hon positioneras, precis som i materialet från 1983, återigen som gränssättare och nejsägare; hon behöver bygga upp en känslomässig grund för sex, medan hans sexualitet är naturlig och instinktiv. Helst vill han ha sex omgående, om han skulle kunna tänka sig att vänta tills hon är redo så villkoras det av att han tycker om eller är kär i henne. En kärleksrelation verkar dock inte innebära att tjejen är ”utom fara” utan kan tvärtom paradoxalt nog innebära att hon ger upp självbestämmandet över sin egen kropp, i det fall killen förväntar sig att ha sex.

Även i motdiskursen utgår man tydligt från den dominerande diskursen om kvinnlig utsatthet inför en hotande manlig sexualitet. Den snälle killen från 1983 gör här comeback, och hans

kvaliteter beskrivs återigen genom negationer, han kommer *inte* att tvinga sin tjej till något hon inte vill. Tjejen positioneras alltså som utsatt, och det är vanligt med lån från juridiska diskurser, där det framhålls att det är ett lagbrott för någon att ha sex med en person som inte "är byxmyndig". Detta resonemang, som bygger på lagstiftning vars avsikt är att skydda mot sexuella övergrepp, understryker ytterligare tjejens utsatthet och försvarslöshet.

Sex och kärlek: värde på begärsmarknaden

Även om det inte verkar vara nödvändigt att sex praktiseras inom ramen för ett kärleksförhållande, och idealet om kärnfamiljen och oskulden inte är lika starkt som 1983, är ett heterosexuellt imperativ starkt i den dominerande diskursen. Att bryta mot reglerna för hur man gör kön på "rätt" sätt framstår som absurt, och är ingenting som är önskvärt hos vare sig tjejer eller killar. I motdiskursen framstår sex som ett fristående projekt, där det mesta är ett okej beteende, så länge man mår bra och inte skadar någon annan. Den här diskursen kan jämföras med diskursen om fria individer från 1983, i vilken sexuella förbindelser "vid sidan av" var okej, så länge man var öppen och ärlig mot sin partner och trogen i tanken och känslan.

Övergripande teman – idealbild kontra vardag

I diskurserna framträder två genomgående och övergripande teman. Det ena beskriver en idealbild av sex och sexualitet, där allting går som på räls och är naturligt. Utmärkande för den här diskursen är att det verkar vara en ganska traditionell ordning av kön och sexualitet som eftersträvas. Män och kvinnor ska förvisso behandla varandra med respekt och de ska vara jämlika, men könen förutsätts ändå vara naturligt åtskiljda genom naturliga essenser, som gör att de handlar och tänker på olika saker.

Det andra temat verkar snarare symbolisera verkligheten, eller en vardag, där kvinnor och män hålls isär med hjälp av ett tvingande system av över- och underordning, i vilket mannens sexualitet blir ett medel för maktutövande. En syn på kön och sexualitet som sociala konstruktioner kan skönjas, även om den inte är allenarådande, vilket skapar förvirring när de krockar med gamla normsystem, som att sex bör praktiseras inom en kärleksrelation.

Och aldrig mötas de tu...?

Beskrivningarna av mäns och kvinnors sexualitet och upplevelse av sex verkar utgå från två olika poler, i ett kontinuum där den ena extremen är intellekt, den andra kropp, och däremellan känsla. För män verkar sexualiteten spänna från enbart kroppslig, till en framförallt kroppslig och delvis känslomässig upplevelse. Kvinnlig sexualitet framstår som förnufts- och känslomässig, i behov av kärlek för att fungera. I mitten på kontinuumet verkar de alltså mötas, medan ytterkanterna verkar vara reserverade för vardera kön.

5 Avslutande reflektioner

En av diskursanalysens viktigaste teoretiska utgångspunkter är att sättet att tala om något får sociala konsekvenser. Resultatet i den här studien kan ses som ett exempel på att diskurser får sociala konsekvenser och begränsar individens handlingsutrymme. Genom att ett visst beteende ses som naturligt och ett annat otänkbart, skapas de ramar inom vilken individen har att handla. Alla dessa diskurser utgör ett diskursivt nät som får sociala konsekvenser och begränsar individens handlande.

Frågan är om det har blivit någon förändring mot det bättre ifråga om handlingsutrymme under de tjugofem år som passerat mellan 1983 och 2008? Visserligen talar man mer explicit om sex och problem behäftat därmed 2008 än 1983. Men begränsningarna verkar finnas där ändå, det är bara det att man nu pratar om dem. Män och kvinnor positioneras fortfarande som essentiellt olika, det har vi sett exempel på i diskurserna. Även om man i det senare materialet understryker att det är individen och inte könet som har störst betydelse för det sexuella handlandet, råder fortfarande en heteronormativ ordning där män och kvinnor bara förväntas åtrå sin det andra könet, sin tänkta motsats. I diskurserna ser jag också en övergripande beskrivning av kvinnors sexualitet som förnufts- och känslomässig, medan mäns sexualitet framförallt är kroppslig och ibland känslomässig. De sociala konsekvenserna av dessa diskurser skulle då innebära stora begränsningar för individen, då en kroppslig dimension av sexualiteten för kvinnor och en förnuftsmässig dimension för män framstår som främmande.

Detta ger litet utrymme för att stiga utanför normen, som att vara en sexuellt utlevande tjej som inte bryr sig så mycket om känslor eller att vara en asexuell eller blyg kille. Att till exempel tala om tjejer som utsatta för en potentiellt destruktiv manlig sexualitet kan tänkas få konsekvenser för vad som förväntas av både tjejer och killar, genom att ett visst beteende ses som förväntat, oavsett om det är önskvärt eller ej. I förlängningen kan det tänkas att sådana förväntningar kan innebära att en oönskad ordning trots allt normaliseras och reproduceras varje gång den bekräftas. Tjejers position har 2008 förskjutits mot en roll som offer, som utsatta för en hotande, exploaterande manlig sexualitet. Om det i materialet från 1983 syntes tydliga protester mot den här ordningen och systemet verkar man 2008 nästan ha accepterat detta som ett faktum, och går istället rätt på att försöka lösa problemet på ett individuellt plan. Medel för motmakt verkar 2008 istället förläggas utanför kvinnan själv, i och med lån från juridiska diskurser. En möjlig delförklaring är att det under senare år allt mer fokuserats på tjejers sexuella utsatthet, genom diskussioner om språkbruk och medias uppmärksamhet kring gruppvåldtäkter. Diskurser ses ju som både avbildare och skapare av vår syn på verkligheten, och här tror jag att växelverkan mellan hur media skriver om tjejers sexualitet och utsatthet och hur de uppfattar sin verklighet blir tydlig.

Referenser

- Ambjörnsson, Fanny (1998): *Med kroppen som fiende: om fem unga kvinnors upplevelse av kropp och identitet*. I Lena Gerholm, (red.): *Behag och begär*.
- Ambjörnsson, Fanny (2004): *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Diss. Stockholm: Univ., 2004.
- Butler, Judith (1993): *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Berg, Lena (2002): *Äkta kärlek: heterosexuell samvaro speglat mot diskurser om kärlek, heterosexualitet och kropp*. Utgör jämte förf:s lic.-avh.: *Lagom är bäst*, diss. Uppsala : Univ., 2002.
- Berg, Lena (2009): "Hur blir unga sexuella aktörer". I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet (red.) *Ungdomar, sexualitet och relationer*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) (2007): *Diskursanalys i praktiken*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Esaiasson, Peter (2007): *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Forsberg, Margareta (2006): *Ungdomar och sexualitet: en forskningsöversikt år 2005*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Gemzöe, Lena (2006): *Feminism*. Stockholm: Bilda.
- Gothlin, E.(1999): *Kön eller genus?* Skrift byggande på föreläsning vid konferensen "Könsperspektiv i forskning och undervisning", Göteborg 26-27 augusti 1999.
- Hammarén, Nils (2008): *Förorten i huvudet: unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2008.
- Hirdman, Anja (2001): *Tilltalande bilder: genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt*. Stockholm: Atlas.
- Häggström-Nordin, Elisabet (2009): "Ungdomars sexualvanor". I Magnusson, Chris & Häggström-Nordin, Elisabet (red.) *Ungdomar, sexualitet och relationer*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laqueur, Thomas (1994): *Om könsens uppkomst. Hur kroppen blev kvinnlig och manlig*. Stockholm: Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Mortensen, Ellen: Inledning i Butler, Judith (1990/2007): *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987): *Discourse and social psychology: beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.

Roosmalen, Erica van (2000): Forces of patriarchy: adolescent experiences of sexuality and conceptions of relationships. *Youth & society*. 32(2000):2, s. 202-227.

Sahlin, Ingrid (1999): Diskursanalys som sociologisk metod. I *Sjöberg, Katarina (red.): Mer än kalla fakta*. Lund: Studentlitteratur.

Skeggs, Beverley (2000): *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.

Svenning, Conny (2003): *Metodboken: [samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationssamhället : källkritik på Internet*. 5., omarb. uppl. Eslöv: Lorentz.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Thurén, Torsten (1991): *Vetenskapsteori för nybörjare*. 1. uppl. Stockholm: Runa.

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Wikström, Hanna (2007): *(O)möjliga positioner: familjer från Iran & postkoloniala reflektioner*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2007.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor

Nationalencyklopedin, sökord "sexualitet" + "världshälsoorganisationen".
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/sexualitet+v%C3%A4rldsh%C3%A4lsoorganisationen?type=NE>. 17 februari 2009.

FRIDA, www.frida.se. 18 april 2010.